

Nəriman ƏBDÜLRƏHMANLI

O da bu şərti yerinə yetirib arzusuna çatdı...

Azadlığın mənəgənəyə salındığı dövrdə Ədəbiyyat İnstitutu nəhəng ölkənin nisbi "azadlıq adaları"ndan biriydi. Məhəmməd Əhmədovun dağ çeşmələrinin suyu kimi dumduzu şeirləri o müzakirələrdən daim üzüağ çıxırdı. Amma özünün də etiraf elədiyinə görə, gənclik istəyinə qapılmış, tez tanınmaq məqsədiylə "estrada şairləri tərzində" yazmağa başlamışdı. Amma elə ikinci kursda müzakirə zamanı müəllimi və xeyrixahı Mixaylov bu cəhdinin qarşısını

də "Zamanın balladaları"(1982), "Şeirlər" (1983), "Günler" (1985), "Şəhər şeirləri" (1989), "İllər" (1993), "Şair" (2001), Moskvada isə "Misralar" (1983), "Sevgi peyğəmbəri" (1995) poetik toplularını nəşr etdirdi, iki dəfə (1985, 2004) "Literaturnaya qazeta" həftəliyinin mükafatına layiq görüldü.

Rus dilində nəşr olunan kitabına ön sözü sevimli müəllimi Aleksandr Mixaylov yazıb, onu məhz öz ələmini poeziyaya gətirən şair kimi təqdim eləyib...

4. Qəlbi həmişə dağlarda idi...

Məhəmməd Əhmədov böyük rus şairi Sergey Yesenin "Mənim bioqrafiyam – şeirlərimdədi" deymi-

əzəmetli...

5. Dağstanın "İkinci Rəsul Həmətovu"

Dağıstan ədəbiyyatının son klassiki Rəsul Həmətov 2003-cü ilin noyabrında Haqqa qovuşanda onun əvəz edicisini axtarmaq kimsenin ağlına gəlmədi...

Bir seçə ay sonra Məhəmməd Əhmədov Yazıçılar İttifaqı İdarə Heyətinin sədri vəzifəsində müəllimini əvəz elədi, son nəfəsində də onun ənənələrini davam etdir-mək üçün alından gələni əsirgəmədi. Xüsusilə hər ilin sentyabrında keçirilən "Bəyaz dumlal" ədəbi festivalının Rəsul Həmətovun xatirəsinə həsr edilməsi, regionlararası

mir Soroqin, Muxtar Tabaksoyev, Aleksandr Ananiyev kimi istedadlı nümayəndələriylə tanış olduq, yaradıcılıq ünsiyyəti qurduq.

Festival proqramında qədim və təkrarsız Dərbənd səfər də nəzərdə tutulmuşdu. Məhəmməd Əhmədov Dərbəndi görmək istədiyimizi biləndə fikrimizi dəyişdirmək istəmədi:

-Nə olar, - dedi, - gələndə dəfə sizi Qunibə apararam.

Ədəbi ovqatımızı Dərbənd təəssüratlarıyla tamamlamaq da tələyin rast gətirdiyi bir fürsət idi...

7. Bilmirdim ki, ayrılıq var...

Proqram üzrə Rəsul Həmətovun məzarını, ev-muzeyini ziyarət

2017-ci il aprelin əvvəllərində qələm dostum, filologiya elmləri doktoru, professor Bədirxan Əhmədliyə birgə Almatyada bir həftəlik səfərdə böyük söz ustası Oljas Süleymanov, görkəmli nasir, dramaturq və ictimai xadim Rollan Seysenbayev, məşhur avar şairi Məhəmməd Əhmədov və bəyanımdıym nasir Anatoli Kimlə tanış olub söhbətləşdim.

Məhəmməd Əhmədovla mən Rollan Seysenbayev tanış elədi. Məlum oldu ki, Moskvada, M.Qorki adının Dünya Ədəbiyyatı İnstitutunda təxminən eyni vaxtda oxuyublar.

-Dağıstan Yazıçılar İttifaqının sədri, Dağıstanın Xalq şairi dostum Məhəmməd Əhmədovdu, - dedi, sonra mənə ona təqdim elədi.

-İmzası tanışdı, - dedim, - Moskvada kitab dükanlarını gəzəndə aldığım "Əsa və təsbeh" toplusundan yaddaşıma həkk olunmuş bir beytini söylədim. Heyrətlənmiş Məhəmməd təntənəsiz-filansız mənə qucaqladı:

-Qardaşım, şairə bundan artıq nə lazımdı!..

1. Dağların qoynunda bir uşaq

Məhəmməd Əhməd oğlu Əhmədov 1955-ci il noyabrın 13-də daim böyük Şeyx Şamilin adıyla anılan Qunib rayonunun Qodon aulunda doğulub, doğum şəhadətnaməsini təxminən iki ay sonra, 1956-cı il yanvarın 8-də aldığına görə, pasportuna elə həmin tarix də yazılıb, amma həmişə doğum gününü noyabrda qeyd eləyib...

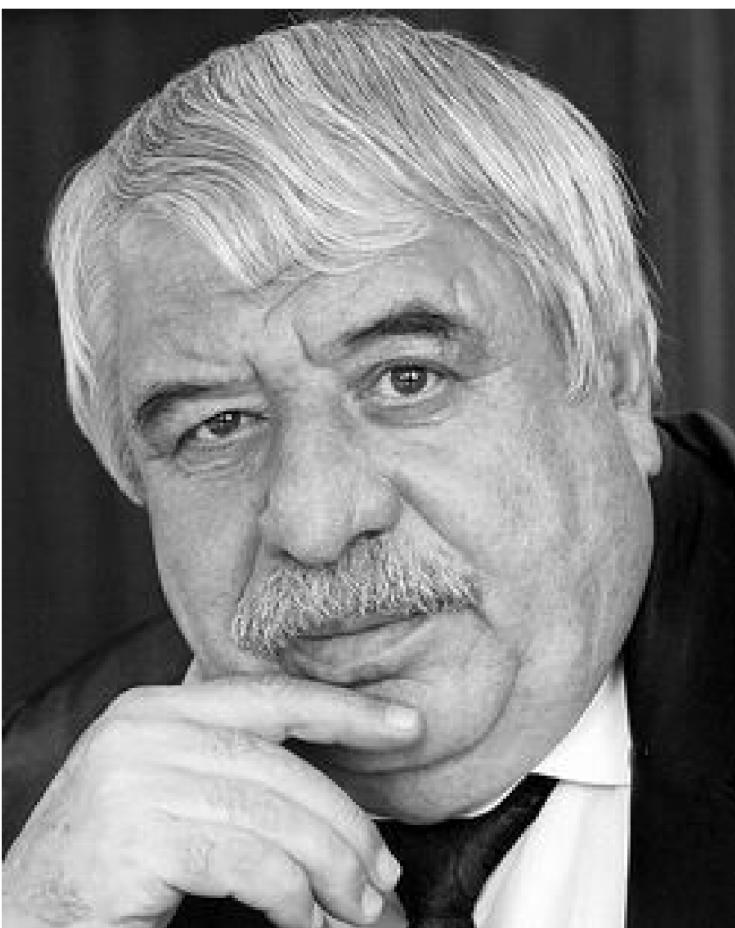
Uşaqlığı o uzaq dağ aulunda keçib. Valideynləri sadə dağ adamları olsalar da, sözü özlərinə məhrəm sayıblar. Məhəmmədə də sözsəvgi irsən keçib, çoban olan atasından eşitdiyi şeirləri yaddaşına yazıb. O illərdə də artıq şeirlər yazmağa başlamış, Rəsul Həmətov yaradıcılığının vurğunu olmuşdu. Hətta yuxarı siniflərdə "şairlik oxumaq" fikrinə düşmüş, şeirlərinin sətri tərcüməsini Ədəbiyyat İnstitutunun müsabiqə komissiyasına göndərmişdi. Saf, bir qədər də sadəlvah aul uşağı güc-qüdrətini dağlardan alan POETİK SÖZÜNÜN əsədiləcəyinə - instituta qəbul ediləcəyinə inanırdı.

O möcüzə isə 1974-cü ildə baş verdi...

2. Ədəbiyyatın qapısından içəri girdi...

Artıq rayon və respublika qəzetlərində və "Dostluq" almanaxında şeirləri çap olunmuş Məhəmməd Əhmədovun müsabiqə komissiyasına göndərdiyi sətri tərcümələr müsbət qiymətləndirilmiş, qəbul imtahanlarına buraxılmışdı...

Bircə "dörd" yazılmış kamal attestatını alıb Moskvaya yollandı, Tver bulvarındakı 25 sayılı binada rektor Vladimir Pimenovun başçılıq elədiyi komissiya qarşısında dayanmışdı və... məlum oldu ki, ikiillik zəruri iş stajı olmadığına görə instituta qəbul oluna bilməz. Amma kurs rəhbəri Aleksandr Mixaylovun təkidindən sonra şərt qoydu ki, imtahanları "əla" qiymətlərlə versə, istəyini nəzərə alacaq.

qətiyyətlə aldı.

Amma o illərdə çox çap olunmağa can atmamağı da öyrənmişdi: şeirləri yalnız "ağır sınaqlardan" keçəndən sonra "Gənc səs"ə almanaxında, bir neçə ədəbi jurnalda işıq üzünə çıxmışdı...

3. Rəsul Həmətov məktəbinin şagirdi

1979-cu ildə Mahaçqalaya qayıdan gənc şair bir müddət Dağıstan kitab nəşriyyatında redaktor işləyib, hələ orta məktəbdən tanış olduğu Məhəmməd Sulimanov, Ömər-Hacı Şahmahanov (o, on dörd yaşlarında Məhəmmədə Rəsul Həmətova təqdim etmişdi) kimi nüfuzlu söz sahiblərinin pləna salınmış kitablarının redaktoru olub...

Elə həmin vaxt da avar dilində "Gecə məktubları" adlı ilk poetik toplusunu oxuculara təqdim eləyib. Həmin vaxt da ustası saydığı Rəsul Həmətov gənc, istedadlı və bacarıqlı həmkarının ədəbi karyerasında müsbət rol oynayıb: Məhəmməd Əhmədov 1983-cü ildən Yazıçılar İttifaqının təşkilatı məsələlər üzrə katibi, ədəbi jumalların məsul katibi, Avar yazıçıları bölməsinin rəhbəri, "Doğru fikir" regional qəzetinin baş redaktoru olub.

Rəsul Həmətovla çiyin-çiyinə çalışdığı illərdə Məhəmməd Əhmədov həm şəxsiyyət, həm də şair kimi yetkinləşdi, Mahaçqalada avar dilin-

ni təkrarlamağı çox sevirdi, çünki onunun bioqrafiyasını da şeirlərindən oxumaq olurdu...

O şeirlər dağların havasını, çeşmələrin gülmətlərini, qartalların qıyını, qar uçqunlarını andırırdı. Doğulub boya-baş çatdığı Qodon aul əzəmətli Yəhərdəyin atəyində, sıldırımın, meşələrin, çəmənlərin əhatəsində yerləşdiyindən təbiətə sevgisi Məhəmmədin misralarına hopub. O ətrafda ən çox sevdiyi yer isə sakitlikdə mütləqiyyə daldığı ağcaqayın meşəsiydi.

Bir də dağların, zirvələrin, dərələrin, çeşmələrin, çayların filosofu, aulların sadə peyğəmbərləri, xalqın və göylərin müdrik ağsaqqalları saydığı aul qocalarını sevir, onlardan xeyir-xahlıq, insanlıq, sevgi, şəfqət öyrənirdi. Tez-tez deyirdi, menden dağları niyə bu qədər çox sevdiyimi soruşsalar, bircə cavab verə bilərəm: orda bənzərsiz qocalar yaşadığına görə. Buna görə də qodekanda – aulun mərkəzində - yığışmış dünya məsələlərini gözən qocaların obrazı daim onun şeirlərindən boy verir:

**Doğma yurdu qarış-qarış,
Guşə-guşə dolaşmışam.
Atam dağlardan da gözəl
Çətin ki, bir nəğmə qoşam...**

Bu səbəbdən Məhəmməd Əhmədovun poeziyasında onların obrazları dağlar, qayalar, dərələr qədər

ədəbiyyat bayramına çevrilməsi, ədəbi nəşrlərin daha səmərəli fəaliyyəti məhz onun xidmətidir.

Məhəmməd Əhmədov üçün bu dövr yaradıcılıq sarıdan da uğurlu keçirdi. Mahaçqalada "Klassik ulduzlar" (2008), "Yüzlərin hüququşuğunda" (2015), Moskvada "Mübhəm vaxt" (2005), "Ağ saqlar" (2007), "Dua və nəğmə" (2008), "Əsa və təsbeh" (2015), Volqoqrad "Ürəyimə qar yağır" (2013), Yaroslavl "Yolsuzluq dövrü" (2017) kitabları işıq üzünə çıxdı, 50 illik yubileyində "Dağıstanın Xalq şairi" fəxri adına layiq görüldü, Rusiyanın Böyük Ədəbi Mükafatını (2006) və A.Delviq mükafatını (2012) qazandı.

Amma qismətinə düşən sanballı şöhrət belə, Məhəmməd Əhmədov öz köklərindən uzaqlaşdırmadı, əksinə, milli və tarixi yaddaşına daha möhkəm bağladı. O, "avarların Puşkini" və "Qafqazın Bloku" adlandırılan Kaxab-Rosolu Mahmudun, avar nəğməkarları Batırayın, İrçi Kazakın, Koçxurlu Seidin, Yetim Eminin, Anxil Marinin tələlərini ədəbi aləmə çıxarmağı özünün milli və vətəndaşlıq borcu saydı.

"Şair öz şeirlərində yaşayır, çox vaxt daha yaxşı və daha ali həyatın mövcud olduğu naməlum aləmə dizli qapı açır", - deyən şairin poetik düşüncəsi daim məhz fəniyə deyil, ədəbiyyətə köklənmişdi...

6. "Bəyaz dumlal"ın işığı

...Almatıda bir həftəlik ünsiyyətimiz bizi, sözün əsl mənasında, dostlaşdırdı...

Məhəmməd Əhmədovun hüducsuz sadəliyi və səmimiyyəti qəlbimi fəth elədi. Hava limanında vıdalaşanda mənə qardaş kimi bağınə basdı.

-Qardaşım, - dedi, - səni "Bəyaz dumlal" ədəbi festivalının ilk, həm də daimi qonağı elan eləyirəm, - dedi, - sentyabrda Mahaçqalada gözəlyəçəyəm.

Bakıya dönəndə Almatıda başlanmış poetik toplularını oxudum, Məhəmməd Əhmədovun poetik aləminə bir daha səyahət elədim. Xahişlə qələm dostum Nurafiz kitabdan seçmələri ustalıqla dilimizə çevirdi, kiçik önsöz yazdı, qəzeti də ünvanına göndərdim. O vaxtdan da Tez-tez də zəngləşir, qayğılarımızı bölüşürdük.

2017-ci ilin sentyabrında "Bəyaz dumlal" festivalına Nurafizlə gəlməli olduq. Məhəmməd Əhmədov bizi təbiətinə xas səmimiyyətlə qarşıladı, festival müddətində diqqətini əsirgəmədi. Onun sayəsində çağdaş ədəbiyyatın Supiyanat Mama-yeva, Suwaynat Kürəbəyova, Vladi-

eləyəndən, poeziya gecəsində, görüşərdə iştirak eləyəndən sonra Məhəmməd Əhmədov vədini yerinə yetirdi, mənim də daxil olduğum bir dəstəni Qunib rayonuna apardı.

Festival başa çatanda Məhəmməd Əhmədovla bir də görüşmək ümidiylə ayrıldım. Üstəlik, müəyyən yaradıcılıq planımız da vardı: onun və Məmməd Xəlilovun kitablarını dilimizə çevirib nəşr etdirmək, Dağıstan və Azərbaycan ədəbiyyatından nümunələri antologiyaya şəkildə üzə çıxarmaq barədə ilkin razılıq əldə etmişdik.

Amma araya düşən pandemiya səddi bu ideyalarımızı tam gerçəkləşdirməyimizə imkan vermədi. Yalnız 2020-ci ildə Nurafizin tərcüməsində festival iştirakçılarının şeirlərindən ibarət "Bəyaz dumlal" poetik toplusunu üzə çıxara bildik. Məhəmməd Əhmədov bu faktı ədəbiyyatlarımız arasındakı əlaqələrin sanballı faktı kimi qəbul elədi.

Yollar bağlı olduğundan 2021-ci il festivalı bəzədi keçdi. Amma Məhəmməd Əhmədovla tez-tez zəngləşirdik, Həştərxanda "Könül quşum" (2019), Moskvada "Tənha ada" (2020), Mahaçqalada "Məktublar" (2022) poetik toplularının nəşrindən xəbərim vardı. 2022-ci ildə Dağıstanın Xalq şairi Fazl Əliyevanın anadan olmasının 90 illik yubileyinə də pandemiya səbəbindən gedə bilmədik.

Onda səhhətində problemlər yaranmışdı, müalicə olunduğundan xəbərim vardı. Amma nikbin idi, 2023-cü ildə Rəsul Həmətovun anadan olmasının 100 ilinə həsr olunmuş tədbirlərdə mütləq görüşəcəyizi deyirdi.

Mən də buna inanırdım, çünki heç vaxt vədinə xilaf çıxmamışdı...

"Mənim nəğmələrim qalır duyana..."

2023-cü il fevralın 21-də Nurafizlə Rusiyadan gəlmiş qələm dostumuz Knyaz Qoçaqla görüşəndə heç ağılıma da gəlməzdi ki, az sonra gözəlinməz nəhs xəbər alacağım.

O məqamda beynimdən Məhəmməd Əhmədovun misraları keçdi:

**Qeyb olur, əzizim, hər şey qeyb olur,
Mənim nəğmələrim qalır duyana...**

Bir də "Dağlar oğlunun etirafı" xatirə-essəsindən yaddaşıma həkk olunmuş sözlərini xatırladım: "Şairin yaşı yoxdu. Onun zamanı var. Bir də zamanın çaitləri olur. Şair – təkə poetik anlayış deyil. Hər bir şair səpəncidir..."

Unudulmaz söz ustası Məhəmməd Əhmədov da xeyirxahlıq toxumu səpən təkrarsız şəxsiyyətlərdən biriydi...